

Veterinären och det vilda

Det förekommer ofta att vilda djur lämnas in till veterinärer i Sverige. Artikeln belyser ur ett veterinärt perspektiv djurskydd och en del juridiska aspekter på vård och behandling med fokus på djurungar, skadade fåglar och smådäggdjur. Författarna resonerar kring hur man som praktiserande veterinär kan förhålla sig till klienter som kommer in med skadade vilda djur, hur godkända viltrehabiliterare arbetar och kring ansvarsfördelning vad gäller skadat vilt med dålig prognos. Begreppet "dålig prognos" diskuteras ur ett viltrehabiliteringsperspektiv.

CHARLOTTE BERG, leg veterinär, VMD, Dipl ECAWBM(AWSEL), professor i husdjurens miljö och hälsa,
KALLE HAMMARBERG, leg veterinär, VMDhc, TOMMY JÄRÅS, föreståndare och JOHAN LINDSJÖ, leg veterinär, MSc*

VETERINÄRER I KONTAKT MED VILDA DJUR

Det finns ett antal veterinärer här i landet som dagligdags arbetar med vilda djur, inte minst vid våra större djurparker. Det finns också veterinärer som arbetar i olika bevarandebiologiska projekt och, främst i tredje världen, med rehabilitering av vilda djur som hållits i fångenskap under mer eller mindre vedervärdiga förhållanden. Men hur är det med de svenska vilda djuren och alla de kliniker som bara stöter på enstaka vilda djur till vardags – hur hanterar vi frågor kring dessa? Hur kan man resonera när det gäller djurskydd för vilda djur?

Rent allmänt gäller djurskyddslagen bara tamdjur och omfattar endast vilda djur om de hålls av människor, men det innebär inte att vilt i det fria saknar förmåga att lida. Det innebär bara att vi har bestämt oss för att sådant lidande rent juridiskt inte är människans ansvar. Ibland hamnar de vilda djuren ändå hos oss. Och när de väl hålls av människan, t ex i samband med rehabilitering, omfattas de av djurskyddslagen.

FRISKA VILDA DJUR

Man kan tycka att friska, vilda djur inte i första hand är en fråga för veterinärer över huvud taget, med undantag för vilt på djurparker. I praktiken kommer veterinärer ändå i kontakt med vilda djur, även sådana som egentligen inte är sjuka eller skadade. Det rör sig då oftast om däggdjurs- eller fågelungar som välmenande, men okunniga, människor tagit hand om i tron att de varit övergivna.

Foto: TOMMY JÄRÅS

FIGUR 1. Fullt frisk koltrastunge som aldrig skulle tagits in. Ungen ska sättas ut omgående på fyndplatsen, då denna art matas på marken av föräldrarna till den är flygfärdig.

Faktum är att vilda djur inte överger sina ungar till höger och vänster, tvärtom ligger det djupa instinkter bakom driften att ta hand om den egna avkomman. Sättet på vilket denna ungomvårdnad sker kan däremot variera och vissa djurslag lämnar utan tvekan sina ungar ensamma under ganska långa perioder. Det är då som risken är störst att en förbipasserande människa tror att ungen är övergiven, tar hand om den och i praktiken då "kidnappar" den, vilket bara leder till elände (Figur 1).

Rent allmänt ska man låta djurungar vara ifred, om man inte där och då hit-

tar föräldern död eller allvarligt skadad bredvid ungen och därav kan dra slutsatsen att ungen akut behöver hjälp. Vad gäller nedblåsta fågelungar eller nedramlade fågelbon med ungar i måste dessa dock lyftas upp ungefär till utgångsplatsen, eftersom de är helt oskyddade på marken. Om detta inte är görligt måste fågelungarna ifråga tas om hand, lämnas till fosterföräldrar eller avlivas. Men kom ihåg att det finns fågelungar av flera arter, t ex trastar, ugglor, mäsor och trutar, som helt naturligt ska hoppa ur boet innan de kan flyga. Det är alltså väldigt viktigt att man vet vilken art

man har att göra med när man ska avgöra vilka insatser som behövs, om några.

Vad kan då veterinären göra i sammanhanget? Om någon, kanske en person som även i vanliga fall brukar ta sin hund eller katt till en given veterinärklinik, kommer in med en ”upphittad” men oskadd harpalt eller fågelunge bör veterinären regelmässigt ge rådet att genast sätta tillbaka ungen precis där man hittade den, eller i boet om boplatser är kända. Varje veterinär bör också veta att påståendet att ”föräldrarna inte kommer att ta hand om ungen om den luktar människa” är helt felaktigt. Det går alltså vanligen alldeles utmärkt att inom rimlig tid sätta tillbaka en unge som hanterats av folk. Personer som kommer in till kliniken med en djurunge får därför inte lämna kliniken innan bedömning av djurets situation gjorts, så att de i så fall kan lämna tillbaka djuret där det hittades. Om veterinärkliniken inte har tillräckliga kunskaper om djurslaget i fråga bör man inte tveka att kontakta lokala viltrehabiliterare, såsom KfV, Katastrofhjälp Fåglar och Vilt, eller andra nätverk, för råd. Dit kan man också hänvisa personer som kontaktar kliniken per telefon om ”upphittade” djurungar. Uppgift om var lokala viltrehabiliterare finns kan sökas hos länsveterinären och via webben. Många veterinärkliniker och djursjukhus är aktiva på sociala medier och det kan då vara lämpligt att lägga ut information om vilda djurungar, i synnerhet på våren, med uppmaningar om att låta sådana djurungar vara ifred. På det sättet hjälper man till att informera sina djurintresserade klienter och gör en insats för de vilda djuren.

SJUKA ELLER SKADADE VILDA DJUR

Både unga och vuxna vilda djur kan råka ut för sjukdomar eller olyckor, t ex i trafiken. Det är ofta svårt för gemene man att bedöma hur allvarlig en sådan skada är. Därför är det inte helt sällan man väljer att – vilket kan tyckas logiskt – ta djuret till en veterinär, i synnerhet om det inte finns någon välkänd etablerad viltrehabiliteringsanläggning i närheten. Det finns veterinärer med intresse för och kunskaper om vilda djur, men i praktiken är det ändå en relativt liten del

FOTO: TOMMY JAKÅS

FIGUR 2. Typiskt avlivningsfall. Gråtrut med insnörda ben i fiskelinor, där skadan är så omfattande att ingen av fågelns fötter kan räddas. Fågeln kommer därför inte att kunna fungera i naturen.

av veterinärkåren som är proffs på just viltmedicin. Här handlar det i första hand om att göra en snabb bedömning av prognosen och där skiljer sig resonemanget gällande vilda djur inte dramatiskt från det som gäller tamdjur: hur är allmäntillståndet, hur grav är skadan, hur färsk är den, är såret infekterat, frakturen komplicerad osv. Bedömning av prognos och lämplighet för rehabilitering görs lämpligen i samråd med viltrehabiliterare. Men sedan tillkommer två viktiga aspekter.

Behandling eller avlivning?

Den första frågan, som enligt vårt förmenande är den viktigaste, är: kommer djuret att fara så illa under behandlingen att det är bättre att avstå från behandlingsinsatser och istället avliva det (Figur 2)? Här ska man komma ihåg att för ett vilt djur, till skillnad från ett husdjur, är i princip all hantering negativ. Behandling är därför bara motiverad om det finns gott hopp för djurets överlevnad. För ett vilt djur, inklusive vilda fåglar, är det alltid förenat med stress och oro att bli fasthållen, medicinerad, instängd i en bur osv. Vistelse på djursjukhus är förvisso sällan någon entydigt positiv upplevelse för våra sällskapsdjur heller, men där vet vi att god omvårdnad, mjuk och

vänlig hantering, lugnt tal m m ändå minskar oron och stressen för djuret. För ett vilt djur som är skadat, har ont och som aldrig tidigare hanterats av människor är den processen ofrånkomligt mer negativ.

Samtidigt ska man vara medveten om att de djur som rehabiliteras gradvis vänjer sig vid hanteringen. Resonemanget innebär att rehabilitering ofta kan vara en djurskyddsmässigt acceptabel och önskvärd insats, men att man inte ska ge sig på att försöka behandla om det inte finns goda utsikter till att djuret inom rimlig tid kan bli så pass återställt att det kan släppas tillbaka ut i det fria och där leva ett fullgott liv. Vad som är ”rimlig tid” kan diskuteras och beror bland annat på djurart och det enskilda djurets reaktion när rehabiliteringsinsatser väl har inletts. I vissa fall kan rehabiliteringstider om flera månader accepteras, under förutsättning att djuren då kan hållas på ett bra sätt med tillgång till rimligt stora ytor, flygburar, bassänger osv, beroende på djurart (Figur 3). Om en prognos som kan leda till återutsläpp inte föreligger bör djuret av djurskyddsskäl avlivas omgående och inte utsättas för onödiga behandlingsförsök. Detta kan för veterinären tyckas vara ett tråkigt besked att ge, när en engagerad ►

FOTO: TOMMY JARÅS

FIGUR 3. Rehabilitering av vattenfåglar i rymlig voljär med bassäng på Fågelcentralen, Kungälv, som är Sveriges största anläggning för rehabilitering av skadade vilda fåglar.

ten. Den privatperson som tagit hand om ett skadat vilt djur blir alltså inte automatiskt djurägare, men betraktas däremot i lagens mening som djurhållare så länge man har djuret i sin vård, inklusive det ansvar detta medför i relation till djurskyddslagen m m.

REHABILITERING

Här kan det vara klokt att börja med att fundera över vad lagen säger. Det finns nämligen praxis kring vilka vilda djur som alls får tas om hand av människan (djurparker är undantagna, men dem lämnar vi därhän i denna artikel). Listan över vad länsstyrelserna och Naturvårdsverket i praktiken accepterar är ganska kort (www.naturvardsverket.se/Var-natur/Djur-och-vaxter/Rad/Skadade-vilda-djur/): de djurslag man alls får ta hand om för rehabilitering är fåglar, harar, igelkottar, ekorrar och i vissa fall fladdermöss. För statens vilt gäller att staten, i form av Naturvårdsverket, efter en faunavärdesbedömning kan besluta i varje enskilt fall. Punkt. Gemene man, och det gäller i detta sammanhang även veterinärer och djurkliniker, får dock enligt Naturvårdsverkets regelverk ta hand om skadade eller på andra sätt hjälpbehövande vilda djur (alla arter) i högst 48 timmar. Sedan måste djuret

- människa tagit med sig ett skadat vilt djur till kliniken i hopp om bot och behandling. Vår erfarenhet är dock att folk faktiskt förstår resonemanget när man tar sig tid att förklara det och accepterar beslut om avlivning även om man kan tycka att det är sorgligt.

Man ska komma ihåg att varje skadat djur som tas bort ur naturen innebär försvunnen föda för andra djur. Det är också viktigt att veterinären har den kompetens som krävs för att kunna behandla det vilda djuret. Har man inte det, vilket är fullt förståeligt och inte alls ovanligt, bör behandlingen av djuret istället göras av, eller i samarbete med, veterinär med sådan expertis. Annars riskerar man att utsätta djuret för onödigt lidande.

Vem betalar?

Den andra frågan är: finns det någon som är villig att betala eller tar kliniken kostnaden för vården? Många skador kan bli bra med hjälp av avancerad veterinärvård (Figur 4), men om inte den som kommit in med djuret till kliniken är villig att betala för detta så kommer saken i ett annat läge. Vad gäller upphit-

tat vilt är det rent generellt jakträttsinnehavaren som räknas som djurägare, inom tätbebyggt område tomtägaren, utom för statens vilt som tillhör just sta-

FOTO: TOMMY JARÅS

FIGUR 4. Stiftning av bruten underarm hos en kungsörn, utförd av veterinärerna Jonna och Lars Pettersson. Rehabiliteringen var framgångsrik och när örnen släpptes gick det inte ens att se att den haft en vingskada.

släppas fritt eller avlivas, alternativt lämnas vidare till en för nämnda arter godkänd viltrehabiliterare.

Detta innebär t ex att vem som helst kan ta hand om den där sparven som råkat flyga in i fönsterrutan, ge den lite lugn och ro i en mörk låda med tillgång till foder och vatten i upp till två dygn, inom vilken tid fågeln förhoppningsvis piggnar till och kan släppas ut igen. Om så inte är fallet ska den antingen avlivas eller lämnas till viltrehabiliterare. Rådjuret, vars mamma blivit påkörd, får enligt nuvarande regelverk inte tas in till rehabilitering utan bör enligt detta avlivas snarast. Orsaken till att rådjur inte anses lämpliga för rehabilitering är att handuppfödda rådjursbockar tenderar att bli väldigt aggressiva mot folk när de senare blir könsmogna och då likväl måste avlivas. Även tama rådjursgetter ställer lätt till problem i trafik och trädgårdar. Den som inte är godkänd rehabiliterare men ändå tar hand om, och håller i bur eller på annat sätt begränsar rörelsefriheten för, ett vilt djur längre än 48 timmar begår alltså ett lagbrott.

Veterinärer och viltrehabiliterare

Vad kan då veterinären göra i rehabiliteringssammanhang? Man ska vara medveten om att de godkända rehabiliterarna vanligen inte själva är veterinärer men att de alltid förväntas ha adekvat utbildning (t ex en av de kurser som ges av organisationen KfV) (Figur 5), för att bli godkända av länsstyrelsen. De har ofta stor kunskap om och vana vid just hantering av vilda djur. Om man som viltrehabiliterare vill hålla djuren hos sig längre än 48 timmar krävs också att man har en för ändamålet av länsstyrelsen godkänd anläggning. Anläggningen ska vara godkänd för just de djurslag man vill hålla – det är skillnad på igelkottar och örnar. Till varje anläggning bör det också finnas en veterinär knuten, som har regelbunden kontakt med verksamheten.

Det är som kliniskt verksam veterinär bra att känna till att det finns begränsningar för vad viltrehabiliterare får göra med de djur de har i sin vård: de får sondmata eller lägga bandage men inte utföra veterinärmedicinska ingrepp, t ex sy ihop sår eller på egen hand ge injektioner. Däremot finns möjlighet (men

Foto: Lotta Berg

FIGUR 5. Utbildning i rehabilitering av vilt. På bilden ses hur en av artikelförfattarna, Kalle Hammarberg, förevisar bandagering respektive intubering av rovfåglar innan studenterna själva får öva detta på döda rovfåglar.

inte rättighet) till uppföljande behandling om veterinären så beslutar efter att ha undersökt det aktuella djuret. Om djuren, i praktiken fåglarna, utgör statens vilt ska även polisen underrättas.

En av de viktiga uppgifter som viltrehabiliteraren har är att bedöma om inlämnade djur är lämpliga att rehabilitera, eller om avlivning är att föredra.

DJURSKYDDASPEKTEN

Vanligen finns inget större motsatsförhållande mellan djurskydd och artskydd. Samtidigt kan det finnas ett större intresse att lägga ner tid och pengar på att rehabilitera en individ av en relativt ovanlig art, säg berguv eller lunnefågel, än en väldigt vanlig art, såsom talgoxe eller kråka. I många fall tar rehabiliterare emot allt de har plats för och som bedöms vara rehabiliterbart, men ibland blir det trångt och då kan djurets potentiella framtida avelsvärde, dess genetiska värde eller dess faunavärde komma att vägas in. Minst lika viktigt är dock

bedömningen av djurets prognos: är sannolikheten stor att det vilda djuret kommer att kunna rehabiliteras tillbaka till ett fullgott liv i frihet (Figur 6)? Om så inte är fallet bör avlivning genomföras redan på ett tidigt stadium. Kraven på att behandling och rehabilitering ska leda till ett fullständigt och långvarigt tillfrisknande är alltså betydligt högre ställda beträffande vilt än för våra sällskapsdjur, där bestående funktionsnedsättning, livslång medicinering och liknande faktiskt får förekomma.

Som praktiserande smådjursveterinär, distriktsveterinär eller liknande kommer man ibland i kontakt med upphittat skadat vilt. De veterinärer som även i vanliga fall har ett intresse för de mer exotiska sällskapsdjuren, inklusive relativt vanliga arter som marsvin, råttor, undulater och olika typer av papegojor, har ofta kunskaper som relativt lätt kan överföras på vilda djur. Det kan gälla spjälkning av brutna ben eller vingar, lämpliga metoder för uppvätskning, ►

FOTO: JAN-ÅKE HILLARP

FIGUR 6. Vid utsläpp av en växtätande harunge måste tarmen vara inställd på de växtslag haren ska äta, annars dör den på grund av tarmrubbing. Här släpps en femveckors harunge som snabbt blir vild trots att den är uppförd av en rehabiliterare.

hade försökt att rädda djuret. Den djurskyddsbefrämjande insatsen kommer inte alltid fram i diskussionen om rehabiliteringens vara eller icke vara, men är något som veterinärer bör vara väl införstådda med.

AVLIVNING

Man ska alltid allvarligt överväga alternativet avlivning. Artikelförfattarna anser, med emfas, att man som veterinär bör känna sig moraliskt förpliktad att, i de fall andra åtgärder inte är aktuella, avliva ett skadat vilt djur som en omtänksam allmänhet tagit med till kliniken.

Någonstans får man som veterinär försöka ta en undersökning och, vid behov, avlivning av skadade små vilda djur på "goodwill-kontot". Det tar inte många minuter att genomföra en avlivning och det rör sig sällan om några stora mängder avlivningsvätska som behövs. Visst hade ett sådant djur självdött ute i naturen (Figur 7) men det innebär inte att vi bör avstå från att på ett barmhärtigt sätt påskynda den processen i de fall där vi har möjlighet.

Godkända viltrehabiliterare ska också vara väl införstådda med hur man lämpligen avlivar de djurarter man har tillstånd att hålla, och även i praktiken vara beredda att på ett kompetent sätt utföra sådana avlivningar. Rehabiliterarna får

- dosering av antibiotika och liknande. Den som känner sig osäker inför hanteringen av ett vilt djur kan därför med fördel kontakta en mer erfaren kollega. Detta är dock inte alltid så lätt, i synnerhet inte på jourtid. Kontakt med någon godkänd viltrehabiliterare är också mycket värdefullt, inte minst vad gäller artbestämning av det djur som ska behandlas och genomgå rehabilitering. Om man är osäker på arten (vilket är fullt förståeligt t ex när det gäller fåglar eller fågelungar) kan det till att börja med vara rent omöjligt att avgöra vilken föda som är lämplig för individen ifråga. För artbestämning av fåglar är också kontakt med ornitologisk förening värdefull.

Kontaktuppgifter till godkända rehabiliterare finner man via KVF-riks webbplats, www.kvf-riks.se/medlemmar. Viltrehabiliteraren kan alltså ha en viktig roll både i den akuta bedömningen och i den mer långsiktiga vården.

Rehabiliterarens och veterinärens insats är inte bara att hjälpa sjuka/skadade djur. Det är vanligt att djur förs in till rehabiliteringsanläggningen från någon som funnit djuret och tycker att det behöver tas omhand. Det är också väl känt att människor som inte har någon

rehabiliterare i närheten av sig själva försöker ta hand om djuret, oftast helt utan kunskaper eller resurser. Vanligtvis leder det till djurets död, inte utan lidande. Så rehabiliteraren gör också nytta bara genom att finnas där och ta emot djur från utomstående som annars själva

FOTO: JAN-ÅKE HILLARP

FIGUR 7. Veterinär Ida Möller ögonlyser en fjällvråk på djurkliniken i Löberöd. Om fågelns syn är kraftigt nedsatt är rehabiliteringsprognosen dålig, eftersom en rovfågel med dålig syn inte klarar att fånga byten i naturen.

dock enligt lagstiftningen inte själva genomföra avlivningar med hjälp av avlivningsvätska. Detta är förbehållet veterinärer och legitimerad djurhälsopersonal, till vilka rehabiliterarna alltså inte hör. För djur där injektion av avlivningsvätska är den lämpligaste metoden för avlivning måste alltså veterinär kontaktas, medan viltrehabiliterarna själva är begränsade till användning av trubbigt våld i form av slag i huvudet, avlivning genom avblodning efter bedövning genom slag i huvudet eller bultpistol, alternativt användning av skjutvapen.

Som nämnts betraktas den person som tagit hand om djuret som djurhållare, men någon skyldighet att betala för all tänkbar vård av skadat vilt föreligger inte om man inte själv har beställt vården. Vad gäller avlivning är det i praktiken ofta veterinärens bedömning som faller avgörandet, om veterinär har kontaktats. En godkänd rehabiliterare kan givetvis fatta avlivningsbeslut på egen hand, men vad gäller den breda allmänheten och dess "upphittade" skadade vilda djur är juridiken något grumlig, om personen ifråga inte också är markägare/jakträttsinnehavare där djuret hittades. För djur vars monetära och bevarandebiologiska värde i praktiken är noll, såsom en skadad kaja, en påkörd igelkott eller en utmärglad blåmesunge, är detta av mindre betydelse. Ett avliv-

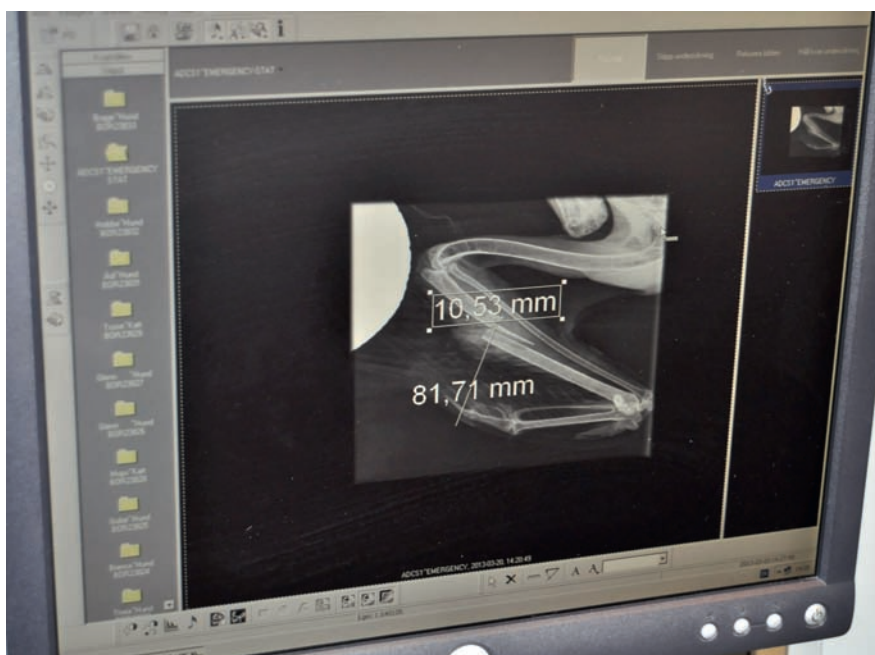

FOTO: TOMMY JARÅS

FIGUR 8. Röntgenbild på underarmsbrott hos en kungsörn. Veterinärens insatser är ett viktigt komplement till viltrehabiliterarens kunskaper och erfarenhet.

ningsbeslut är då i praktiken juridiskt okontroversiellt och ingen torde ifrågasätta ett sådant beslut som stöds av veterinär.

Den veterinära anmälningsplikten gäller även om man som veterinär misstänker att vilda djur hålls eller sköts på ett sätt som strider mot djurskyddslagstiftningen. I praktiken är dock männi-

skor som kommer in med skadat vilt till en veterinärklinik inte nödvändigtvis införstådda med det underförstådda ansvaret. En diskussion om vem som ska bära avlivningskostnaderna riskerar att leda till att personen ifråga väljer att ta djuret därifrån och antingen avlivar det själv, med risk för att det inte sker på ett djurskyddsmässigt acceptabelt sätt, eller ►

ALLERGI

Sätt högre mål för allergipatienterna

- Absolut IgE specifik (HESKA Allercept)
- Dermatologisk vägledning
- Individuell behandling
- Skandinaviska testpaneler

Dr. Baddaky®

Tillsammans med veterinären – för djurets bästa.

www.draddaky.com

FIGUR 9. Veterinär Cecilia Trädgårdh och leg djursjukskötare Cindy Brandt behandlar vingskada på sövd berguv, Fågelkliniken i Lomma.

FOTO: JAN-ÅKE HILARP

- sätter ut det att självdö. Vad gäller statens vilt ska polisen kontaktas. De kan sedan i sin tur kontakta Naturvårdsverket för beslut om kostnader kring behandling alternativt beslut om avlivning av sällsynta och genetiskt värdefulla djur.

SAMMANFATTNING

Veterinärer kan göra stor nytta genom att inte uppmuntra allmänheten att ta hand om och komma in med vad som vanligen felaktigt uppfattas som "övergivna" djurungar. Vidare kan man som veterinär vara tydlig med att privatpersoner inte vare sig bör eller får försöka ta hand om skadat vilt i mer än två dygn, innan en godkänd viltrehabiliterare måste ta över. Veterinärer kan vara ett gott stöd för godkända viltrehabiliterare genom att medverka i bedömningen av om djuret ska anses rehabiliterbart till ett fullgott liv i det fria (Figur 8). Naturligtvis kan veterinären även bistå genom att själv eller via mer erfarna kolleger ge veterinärmedicinsk vård i de fall sådan bedöms behövas (Figur 9). På samma sätt kan viltrehabiliteraren vara ett gott stöd i den veterinära bedömningen av djurets rehabiliteringsprognos.

Som veterinär bör man förvissa sig om att de ekonomiska förutsättningarna är klara för alla inblandade parter innan kostsam behandling inleds. Samtidigt får man vara beredd på att initiala undersökningar och avlivningar av skadat vilt av djurskyddsskäl kan behöva göras utan ekonomisk ersättning.

SÄLJES

Väletablerad och välutrustad smådjurspraktik i Östhammar. Alternativt säljs enbart inventarier/utrustning, röntgenlab, instrumentarier, maskiner etc.

0173-46100, gvet@telia.com
www.gammelbynsveterinarpraktik.se

*CHARLOTTE BERG, leg veterinär, VMD, Dipl ECAWBM(AWSEL), professor i husdjurens miljö och hälsa, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, samt Nationellt Centrum för Djurvälstånd, SLU, Box 234, 532 23 Skara.

KALLE HAMMARBERG, leg veterinär, VMDhc, Arnövikens 80, 824 93 Hudiksvall.

TOMMY JÄRÅS, föreståndare, Fågelcentralen, Tullare hög 50, 442 90 Kungälv.

JOHAN LINDSJÖ, leg veterinär, MSc, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa, SLU, Box 234, 532 23 Skara, och Evidensia Djursjukhuset Västerort, Bromstensvägen 174, 163 55 Spånga.